

nyugvó testvérisége, az az evangélium beteljesítésén fáradozik; hiszen az utolsó vacsorán Krisztus végső értelme is az egységről szólt, amelyet a szeretet parancsa pecsétel meg.

* * *

A mai kor szentjével szemben súlyos követelményeket támasztanak a modern idők. Korunk kérdéseire kell felelnie, s nem felelhet rájuk, csak korunk nyelvén. A szentség állandó föltételei azonban nem változnak, nem is változhatnak a koral; a szentnek, mint mindig, ma is nélkülözhetetlen szüksége van (mert különben nem lehet szent) aszkézisre, imádságra, szegénységre, függetlenségre és a világi javak iránti szent közömbösségre. Nem lehet senki szentté azzal, hogy „modern” s megelégszik azzal, hogy tessék-lássék megkérészteli a modern törekvéseket. És nincs amerikai mintára futószalagon gyártott életszentség sem. A szentség ma is, korunk szentje s a laikus életszentség megvalósítója számára is megmarad annak, ami lényege szerint: a szeretet misztériumának, melyben egybeolvad az ember akarata és az Isten kegyelme.

Rónay György

AZ IRGALMAS SZERETET SZENTJE

(PÁLI SZENT VINCE)

Pouy (ma nagy szülöttje nevét viseli: Saint-Vincent-de-Paulnak hívják) a tizenhatodik, tizenhetedik században jelentéktelen kis falu volt Franciaország délnyugati sarkában, a tenger és a Garonne közé eső homokos, mocsaras, kopár, mostoha landes-i vidéken, nem messze a püspöki székvárostól, Daxtól, melyet akkor még Acqsnak írtak. A falu határában apró patak folyt, a Paul. A családot, melynek e patak partján volt némi földcskéje, a névadás szokásos gyakorlata szerint Paul-inak, „de Paul”-nak nevezték el; már a tizenhatodik század legelején több De Paul is élt Pouyban. A házat, melyben laktak, most már a család után, a falusiak egyszerűen „Paul”-nak hívták. Ebből a familiából született hat gyermek — négy fiú, két lány — közt a harmadiknak, 1581 április 24-én Páli Szent Vince.

A szentek életróinak többnyire bizonyos tiltakozással kell kezdeniük munkájukat, — s így kezdik Szent Vince modern kutatói is valamennyien; — tiltakozniuk kell az ellen a sok jószándékú, kegyes tapadmány ellen, amellyel a hagyomány lepi be és leplezi el sokszor a szent igazi egyéniségét és vonásait, szentségének emberi és kegyelmi drámáját. A hagyomány többnyire tipizál, egyetlen jellemző vonást ragad meg és emel ki; ezt az egyet nagytíja föl a többiek rovására s ezzel az eljárásával akaratlanul is megfosztja hőstét az élet gazdagságától és mozgalmasságától. Így él a köztudatban például Szalézi Szent Ferenc robusztus

alakja annak a kissé édeskés „szelidségnek” a légkörében, amely sajátos módon szinte nőiessé lágyítja ennek az anyyira férfias szentnek az egyéniségét. Így fedi el Árpádházi Szent Erzsébetben a rózsacsoda kedves romantikája éppen azt, ami oly mélyen „aktuális” teszi őt s életének tanítását korunk számára: a szerelmes asszonyt, példás feleséget, gondos édesanyát. Így fedi el Szent Vincében is a „jóság” egyetlen jellemvonása azt, aki valójában volt: a modern spiritualitás egyik úttörőjét, a modern életszentség egyik apostolát, a vallásos életforma egyik megújítóját.¹

A hagyomány nemcsak tipizál, hanem a maga sajátos módján retusál is. Hősét rendszerint pályája csúcán, szentsége teljében látja, s a szentségnek ezt a fényét azután visszavetíti a szent egész életére, ott ragyogtatja már bölcsője, gyermekévei, első élményei fölött. Ezek a legendás színezések általában igen jellemzőek a nép vallásos életére és képzeletvilágára, a történeti igazságot azonban nem mindig fedik. S emellett arra is alkalmasak, hogy a szemlélő előtt túlságosan is sémának tüntessék föl, ami a valóságban megrendítő küzdelem, emberi vívódás, áldozat és hősiesség: a szent életét. Szent Vince sokszor elmondta magáról, hogy gyerekkorában apja jószágait őrizte; „szegény földműves fia vagyok, aki annakidején birkákat és disznókat őrzött” — írja egy alkalommal Abellynak, kinek neve alatt később első életrajza megjelent; s ugyanez az Abelly beszéli el, hogy mikor egy öregasszony azzal fordult hozzá alamizsnáért, hogy hajdanában édesanyjának szolgálója volt, „jó asszony — felelte Vince, — összetéveszt valakivel, mert anyámnak sosem volt szolgálója, hiszen ő maga is szolgáló volt”. A saint-ponsi püspök egyszer családjának birtokát, Montgaillard-t emlegette előtte. Nos: Pouytól jó néhány kilométerre szintén állt egy ilyen nevű kastély s a szent egynek vélte a kettőt: „Jól ismerem — mondta a püspöknek, — gyerekkoromban marhapásztor voltam s gyakran tereltem arra a gulyát”. 1651-ben Saint-Rémy langres-i főesperes néki akarta ajánlani valaminő könyvét. Ő határozottan tiltakozott: dedikációkban — írta — dicsérni szoktak, ő viszont semmiféle dicséretet nem érdemel; „ha valaki a valóságnak megfelelően akar beszélni rólam, annyit kell mondania, hogy szegény földműves fia vagyok, aki teheneket és disznókat őrzött, s hozzátennie, hogy mindez semmi tudatlanságomhoz és gyarlóságomhoz képest”.

Érjük be a tulajdon vallomásával; ne színezzük ki gyerekkorát, ne

¹ A „de” partikula tehát Szent Vince nevében egyáltalán nem jelent nemesi eredetet: nem azt jelenti, mintha a család paraszti sorba szegényedett nemesi familia volna. Maga Szent Vince, (mint ahogy a család is, már a nagy fordalom előtt), következetesen Depaul-nak írta a nevét. (az egytagú nevek hajlamosak rá, hogy a „du” és „de” partikulát magukba olvassák); az általános gyakorlatban azonban ennek ellenére mindmáig a De Paul írásmód maradt fenn. E De Paul nevet fordították le nálunk s így lett a szent magyar neve Páli Szent Vince. Igaz: szigorúan véve a dolgot, minthogy családneveket általában nem szoktunk lefordítani, helyesebb volna Depaul Vincének neveznünk; itt azonban oly hagyományról, oly kialakult szokásról van szó, melyet megbolygatni nemcsak hogy nem érdemes, de bizonyos fokig pedantériának is hatna. Hasonló megfontolás vezeti a szent francia életírót is, amikor egyértelműen és következetesen a De Paul hagyományos írásmódot választják a szent által használt Depaul helyett. A magyar Páli név egyébként pontos és helyes fordítása a De Paul-nak; semmi okunk rá, hogy elvessük: így ismerik nálunk Szent Vincét, így fogadta őt szívébe néplünk, — hogy mennyire befogadta, azt éppen „magyar” neve mutatja. (Az itt-ott hallható „Paulai” elnevezés azonban mindenképpen helytelen és értelmetlen.)

népesítsük be látomásokkal s értelmét és jellemét meghaladó eszmékkel. Ilyesminek nála semmi valószínűsége nincs: ő maga jelenti ki egy ízben félreérthetetlenül, hogy egyetlen egyet kivéve, — azt, amelyben Szalézi Szent Ferenc és Chantal Szent Johanna megdicsőülését látta, — víziója soha nem volt. Gyerek, mint a többi gyerek; eszes, tehetséges, és minden-
esetre többre vágyik a kondásságnál. Többre szánják a szülei is. Van a családban egy pap-rokon: ő a, tekintély, a tisztelt példakép; s egy szegény parasztfiú emelkedésének útja ebben a korban még mindig az egyházi renden át vezet. 1595-ben apja beadja a daxi kollégiumba a ferencesekhez; onnét kerül a házfőnök ajánlására Commet daxi ügyvéd házához, nevelőnek, instruktornak az ügyvéd gyerekei mellé. Természetesen tanulmányait tovább folytatja; két év múlva, 1597-ben beiratkozik a toulouse-i egyetemre s ott hét évig tanulja a teológiát; 1604 októberében adja ki neki az egyetem az igazoló okmányokat hét évi stúdiumáról, bakkalaureusi címéről és arról, hogy jogosult a szentiaci magyarázására. Mindehhez később Párizsban megszerezte a kánonjogi licenctűst is. Iskolázottsága tehát egyáltalán nem nevezhető rendkívülinek.

Ennek a huszonhárom esztendő fiatalembernek legfőbb gondja minden jel szerint az érvényesülés. Már a kollégiumi növendék is a becsvágy jellemzi; ha hitelt adunk saját vallomásának: lehetett benne valami a törtétek ellenszenves kiméletlenségéből és hálátlanságából. Egyszer — mondja, — kollégiumi diák korában meglátogatta az édesapja; ő azonban szegylli a szegény, nehézkes parasztot s nem megy le hozzá, nem kíván beszélni vele. „Kisgyerek koromban — emlékezett vissza egy papjainak tartott konferenciájában, — ha apám magával vitt a városba, rösteltem vele menni, s nem akartam apámnak elismerni, mert rosszul volt öltözve és kissé bicegett“. Egyáltalán nem annak a „szent“ gyermeknek a vonásai, aminőnek Abelly ábrázolja s aminőnek az ő legendás előadása nyomán számos tisztelője látja az ifjú Vincét. Hogy már kora ifjúságában tanúságot tett rendkívüli irtalmasságáról és részvétéről a szegények és szűkölködők iránt, mint ugyancsak Abelly mondja? Ha valóban úgy volt: nincs benne semmi kivételes; minden egészséges lelkű s ráadásul népes családból származó gyerekekben él a nagylelkűség és az adakozás erénye. Az pedig kétségtelen, hogy egyetemi tanulmányai végeztével Vincét egyelőre felebarátai javánál sokkal inkább érdekli a saját szerencséje. Ebben fáradozik 1605-ben is, amikor Bordeauxba utazik, állítólag valaminő püspöki szék, de mindenestre reá nézve igen kedvező dolog reményében.

Ekkor, huszonnegyedik esztendejében, öt éve fölszentelt pap már. Fölszentelésének körülményei is mintha furcsa sietésre engednének következtetni; mindenestre némi zavarosság tapasztalható bennük. A daxi egyházmegye tagja a toulouse-i egyetem polgára; miért szentelteti magát egy harmadik helyen, Périgueuxben, illetve az ottani öreg püspök nyaralójának kápolnájában? Nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy szenteltetése szabályellenes volt: a tridentin zsinat ugyanis az egyházi rend fölvételének alsó korhatárát a huszonnegyedik életévben állapította meg, Vince viszont 1600 szeptember 23-án mindössze tizenkilenc és fél éves. Esete azonban korántsem kivételes. Franciaországban, ahol a Tridentinum

fegyelmi jellegű döntéseit hivatalosan csak 1615-ben fogadták el, megdöbbenően nagy volt az olyan papok száma, akiket hamis elbocsátó levél alapján a kánoni idő előtt szenteltek föl; 1615-ben például a langres-i püspök több mint kétszázat tartott számon egyházmegyéjében, s a helyzet egyebütt sem volt jobb. Maga Szent Vince, valahányszor életkoráról nyilatkozott, mindig 1581-re tette születési idejét, tisztelői azonban, élükön René Alméras-szal, utódával a missziós papok rendfőnökségében, mindenképpen el akarták tüntetni azt az öt esztendőt, amennyivel a szabályosnál korábban szentelték, s ezért születési évét 1576-ra vitték előre; így vésték rá a sirlapjára, így írta meg Abelly s így ismételték utána mindaddig, amíg az újabb kutatók ki nem derítették a valóságot.

S itt érkezünk el életrajzának egyik kényes és kellően maig sem világos pontjához, köztudatban élő legendájának egyik legnépszerűbb fejezetéhez: az állítólagos tuniszi rabság történetéhez. 1607 július 24-én Vince levelet intéz Avignomból a már említett Commet daxi ügyvédhez; elmondja a levélben, hogyan került Marseille-ből Narbonne-ba hajóztában török kalózok fogságába, azok hogyan adták el őt egy halásznak, aki viszont egy alkimistának adta tovább; hogyan jutott e csodadoktor halála után egy renegáthoz, hogyan térítette meg azt, s hogyan szöktek vissza Franciaországba. 1608 február 28-án ismét ír Commet-nak, ezúttal már Rómából, ahová Pierre Montorio pápai vicelegátus kíséretében került; ez utóbbi ugyanis megkedvelte őt — írja — ama titkos tudományokért, melyeket az arab mágustól tanult: Archimedes tükrének „nem teljes tökéletességét, hanem a kezdetét”, egy beszélő szerkezetet, melyet az arab egy koponyában szokott volt eldugni s melyet „ez a nyomorult a nép bolondítására használt, mondván, hogy istene, Mahomet e koponya útján tudatja vele akarátát”, továbbá „számos egyéb szép geometriai dolgot, melyekre fölülmondott uram anynyira féltékeny, hogy jóformán azt sem akarja, hogy szóbaálljak valakivel, attól félve, hogy kitanítom; azt óhajtja ugyanis, hogy egyedül övé legyen a tisztesség, hogy tudja ezeket a dolgokat, melyeket néha bemutat a szentatyának és a kardinálisoknak”. Es sürgeti Commet-t, küldje el neki iratait, szüksége van rájuk, mert Montorio valami jó stallumot akar számára biztosítani. Ezen a két dokumentumon alapszik Páli Szent Vince tuniszi fogságának legendája. Vajon mennyiben hitelesek ezek a dokumentumok?

A kérdés vakmerőnek látszik: ki vonná kétségbe egy szent írásos tanuvallomását? Csakhogy ne feledjük el: ez a két levél egyáltalán nem egy szent vallomása, hanem egy eszes, tehetséges, sikerre sóvárgó fiatalemberé. Egészen más volna a levelek értéke, ha írójuk később, ha csak egyszer is, említést tett volna a bennük foglaltakról. De maga Szent Vince soha nem beszélt tuniszi élményéről, nem is célzott rá, még abban a harmadik személyes formában sem, ahogy életének egyik-másik szakaszára vagy tapasztalatára szokott; pedig mennyi alkalom kínálkozott erre a missziós papok kongregációjának északafrikai ügyeivel kapcsolatban. Ha csak ennyit írt volna annak a Barreau testvérnek, akit igen kedvelt s aki 1850-ben maga is arab fogságba esett: „Én

is tapasztaltam ezeket a szenvedéseket" — vagy: „Ismertem egy embert, egy papot, aki mikor rabságban sínylődött"... De hiába kutatjuk át leveleit, missziós papjaihoz vagy az irgalmas nővérekhez intézett intelmeit, művei tizennégy, vaskos kötetét: sehol egy árva szó, egy halvány utalás, ezen a két levélen kívül. Magukról a levelekről ellenben megemlékezik, nem úgy azonban, hogy e megemlékezés alkalmas volna a bennük foglaltak hitelének támogatására. Ez viszont már e különös dokumentumok történetéhez tartozik.

A címzettől holtá után egyéb iratokkal együtt lányának, illetve lánya férjének, Jean de Saint-Martinnak a birtokába jutottak s nála heverték egy fiókban 1658-ig. Akkor rájuk bukkannak s a tulajdonos nagybátyja, Saint-Martin kanonok az elsőt lemásolja és elküldi Szent Vincének, abban a hiszemben, hogy ifjúságának ezzel az emlékével örömet szerez neki. Vince azonnal visszakéri mindkét levelet. A testvér azonban, akinek sorait tollba mondja, Docourneau, egy cédulát csúsztat az üzenet mellé: kéri a kanonokot, ne teljesítse a szent kívánságát, mert az túlságos alázatában nyomban megsemmisítené az értékes bizonyosságokat, melyek „olyasmit tartalmaznak, ami csak fokozni fogja írójának dicsőségét". A dokumentumok azután egy harmadik személy közvetítésével hamarosan a missziós kongregáció párizsi, Saint Lazare-beli székházának levéltárába kerültek, s Ducourneau sietve meg is köszönte őket a rend három vezetőjének, Portail, Alméras és D'Horgny missziós papoknak a nevében, magasztalva a szent erejét, „hogy ezekről a dolgokról soha egy szót sem szőtt s arról, ami dicsőségére vált volna, mindig hallgatott".

Hat hónappal halála előtt, 1660 március 18-án Vince újra, másodszor is sürgette Saint-Martin kanonoknál a leveleket, melyeket túlbuzgó titkára ott őrzött szinte a szeme előtt. A hang, a könyörgés valósággal megrázó. „Uram, kérve kérem, Istennek minden ön iránt tanusított kegyelmére, legyen szíves elküldeni nekem azt a nyomorult levelet, melyben Törökországról van szó... Krisztus Urunk zsigereire kérem, tegye meg nekem mielőbb ezt a kegyet"... Eddig a levelek története. Tegyük még hozzá: a boldoggáavatási pör során egy agg missziós pap, ki öt évvel a szent halála előtt lépett a kongregációba, azt állította, Vince egy alkalommal elmondta neki fogsága történetét. Az aggastyán azonban nyilván összezavarta meggyengült emlékezetében a megtörtént és a hallott dolgokat; tanuságának semmi értéke sincs. Egy avignoni kéziratot munka pedig forrás megnevezése nélkül közölte az 1607. év eseményei közt a következőket: „Páli Vince apostoli missziós kitériti hitéből Guillaume Gautier protestáns lelkész, azelőtt ferences papot, Pierre Montorio vicelegátus előtt a Szent Péter templomban. Páli Vincét később szentté avatták". Pierre Coste, a szent legalaposabb életrajzának írója, műveinek kiadója úgy véli, ez a följegyzés régi szövegre megy vissza s a katolikus hitre térő lelkész talán azonos azzal a renegát ferencessel, akít Vince állítólag fogsága idején megtéritett. Ezt a hipotézist azonban nem valószínűsíti semmi; nincs alapos okunk feltételezni, hogy az állítólagos összevegbe a kézirat szerkesztője toldotta volna be, elnézésből, a protestáns lelkész jelentő „ministre" szót.

Ami a levelek modorát, stílusát illeti: csak fokozzák a gyanút. A legenyhébb, amit mondhatunk róla, Szent Vince egyik újabb krónikásának, Antoine Redier-nek a szavaival, hogy „nyilvánvalóan keveredik benne az igaz a hamissal”. A tények vizsgálata sem megnyugtatóbb; az adatok, a leírások legalább annyira vallanak jó fantáziára, mint átélt élményekre. S ez az arab alkimista, korát megelőző találmányával; ez a három feleségével idilli nyugalomban élő volt franciskánus és rabszolgája, amint munka közben, s az egyik feleség nem kis épülésére, a „Super flumina Babylonis“-t énekl... Hogy Toulouse-ból távozta és Avignonban való fölbukkanása közt e két esztendő alatt mi történt Vincével, hol és merre járt, török fogságba került-e vagy nem: nem tudjuk s valószínűleg sosem fogjuk megtudni. Tegyük, amit Redier tanácsol: Docourneau tapintatlan buzgóságával szemben alkalmazkodjunk a szent szándékához, s ahogy ő hallgatott egész életén át, hallgassunk mi is erről a homályos kalandról; vegyük tudomásul ezt a két esztendőnyi fehér foltot életének térképén.

Számunkra nem is az a fontos a dologban, megtörtént-e és így történt-e; a jellemző az, hogyan írta meg Vince ezt a két levelet. Sokan úgy vélik, a fogság élménye terelte őt az életszentség útjára; mi sincs azonban távolabb a valóságtól. Lehetetlen nem éreznünk a levelek modorában a fontoskodást, a becsvágynak e csalhatatlan megnyilatkozását. Többnek akarja föltüntetni magát annál, amit magartása éppen ellenkezője az alázatnak. Montorio sejtethően mint afféle kuriózumot vette őt maga mellé; ő viszont a fontos személyiség szerepében tetszeleg, buzgalmában kissé ügyetlenül is; gondoljunk a legátusra, aki a pártfogoltjától tanult alkimista fortélyokkal szórakoztatja a pápát és a bíborosokat! Ez a törtető ugyanakkor naív is; hiszékeny udvaronc, aki azt képzelet, gazdájának egyéb gondja sincs, mint hogy valami jó javadalmat juttasson neki. Természetesen állás és javadalom nélkül érkezett Párizsba 1608 legvégén. Abellynak az az állítása, mely szerint D'Ossat bíboros, francia pápai követ küldte volna titkos megbízatással IV. Henrik királyhoz, nyilvánvalóan az alaptalan legendák világába tartozik, már csak azért is, mert D'Ossat 1608-ban nem kevesebb, mint négy kerek esztendeje sírban pihent.

* * *

A szentek pályája, ha egyszer meglelték útjukat, bármilyen küzdelmes is, többnyire nyilegyenes. Némelyiküknél, egy Szent Pálnál, Szent Norbertnél például, könnyű megragadnunk fordulatuk pillanatát; Szent Vince mellett azonban nem sujt le villám, megtérését nem kísérik külső jelek, átalakulása észrevétlenül megy végbe. Előéletét sem tarkítják a szenvedély különleges viharai vagy rendkívüli bűnök, súlyos tevelgyések. Korának egyik átlagos papi típusát képviseli: azt, aki a társadalom mélyéből ezen az úton törekszik fölfelé, hivatásában sem különösebb lelkesedést, sem kényelmetlenséget nem érez, elfogadja és igyekszik saját előnyére kihasználni állapotát; eszes, törekvő, kissé talán erőszakos is, és ha sikeréről van szó, úgy látszik, nem túlságosan válogatós az eszközökben. Sejtteni lehet, hogy az anyagi javakat igen

nagyra tartotta; a szegények későbbi apostola 1605-ben képes Toulouse-ból Marseille-ba lovagolni, kölcsön lovon, melyet útközben elad, hogy egy adósát, aki egy váratlanul ölébe pottyant örökség révén tartozik neki, bebörtönöztesse és így kényszerítse fizetésre. 1610 elejéről fönmaradt egy édesanyjához intézett levele; legfőbb törekvése még ekkor is az, hogy valamiféle tisztességes javadalomhoz jusson, hazatérjen s jövedelméből anyjával együtt kényelmesen megéljenek. Gondja nem terjed túl önmagán és családján; eszébe sem jut, hogy felebarátai iránt is volnának egynémely kötelességei. Testvérei felől érdeklődik, s egy mondata ismét korabeli tipikus jelenségre világít rá. „Szeretném — írja, — ha fivérem taníthatná egyik unokaöcsémét, bár balszerencsém, s hogy mindeddig kevés hasznot hajtottam otthonomnak, elvehették a kedvét tőle“. Ime az alacsony sorból kiemelkedett pap-testvér, akibe belekapaszkodik a familiája, aki rokonok egész seregét vonszolja maga után. Vincének volt alkalma tapasztalni, mily veszélyeket rejt a pap számára, ha túlságosan ragaszkodik övéihez; később közvetlen közelből szemlélhette a kor egyik legsúlyosabb visszaélésének káros eredményeit is: látta, mily végzetes az egyház számára, ha egyes javadalmak és méltóságok, mintegy családi vagyonként kisajátítva, örökség módjára szállnak kézről-kézre, idősebbik testvérről fiatalabbikra, nagybátyáról unokaöccsre. Mint a Gondiaknál például, akik a párizsi püspökséget, majd érsekséget vették így birtokukba; — miután a papnak szánt középső fiút egy vadászaton halálos szerencsétlenség érte, hogy a család el ne veszítse e főpapi széket, a kisebbiknek kellett helyébe lépnie, a későbbi hirhedt Retz kardinálisnak, akinél, saját vallomása szerint, egyházi pályára alkalmatlanabb embert keresve sem lehetett volna találni.

Szent Vince, mint a missziós papok kongregációjának generálisa és mint lelki vezető, nagyon jól tudta, miért tiltakozik oly nyomatékosan s oly számunkra már-már kegyetlennek tetsző erélyességgel az ellen, hogy papjai családjuk ügyeivel foglalkozzanak és szüleiket látogassák. Gyakran hivatkozott előttük Krisztus szavaira: „Aki apját és anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám“ (Máté 10, 37); gyakran idézte nekik Krisztus példáját. Egyik papja azzal érvelt, jelenléte otthon nagy lelki haszonnal járna. Senki sem próféta a saját hazájában, — válaszolta neki a szent. „A mi Urunk is csak egyszer tért vissza Názáretbe s akkor is le akarták taszítani a lakosok egy szikla tetejéről; amit talán azért engedett meg, hogy megtanítsa rá az evangélium munkásait, mily veszedelem fenyegeti őket, ha hazatérnek; könnyen lehullnak a megbecsülés ama magasságából, hová műveik emelték őket, s belezuhanak valaminő szégyenletes rendetlenségbe“. S mint mindig, ha ezzel az alázat erényének gyakorlására nyílt alkalma, hivatkozott e téren a maga példájára és tapasztalatára is. 1622—23 telén Bordeauxban a gályaraboknak tartott missziót, s hosszas habozás után rászánta magát, hogy útbaejti Pouyt s meglátogatja családját. Erre emlékezett vissza papjai előtt 1659-ben, a kongregáció szabályzatának az önmehtagadásra vonatkozó szakaszát magyarázva.

„Nyolc-tíz napot töltöttem velük — mondta —, hogy megmutassam nekik üdvösségük útját s eltérítsem őket attól, hogy földi javakra vágyakozzanak; s azt is kijelentettem előttük, hogy tőlem ne várjanak semmit, mert ha ládányi aranyam-ezüstöm volna is, nem adnék nekik belőle, a pap ugyanis azzal, amije van, Istennek és a szegényeknek tartozik; s azip, hogy útrakeltem, annyira fájt elhagynom szegény rokonaimat, hogy egész úton és szinta szünet nélkül sirtam. Könnyeimet azután fölváltotta a gondolat, hogy segítsek rajtuk s jobb helyzetbe juttassam őket; egyiknek ezt adjam, a másikkak azt. Meghatódott lelkem szétosztotta őket; ami az enyém volt, s ami nem volt az enyém; önön rovásomra mondom ezt s azért mondom, mert Isten talán amiatt engedte meg ezt, hogy jobban megértesse velem amaz evangéliumi tanács fontosságát. amelyről beszélünk. Három hónapig zaklatott a szenvedély; hogy fivéreimet és nővéreimet előbbre vigyem; egyre ez a teher nyomta szegény szívemet... Istenhez könyörögtem s ő végre megkönyörült rajtam s megszabadított e rokonaim iránti gyöngédségtől.”

Ha egy-egy missziós pap szülei végső szükségbe jutottak, gondjukat viseltette; de mindig nagy gyakorlati érzékkel tudott különbséget tenni a valódi rászorultság, meg ama fortélyok közt, melyekkel egyik-másik szülő, noha egészséges és munkabíró volt, fia papi mivoltát saját sorsa gondtalanságának biztosítására kívánta kamatoztatni. Szokatlan szigorát az magyarázza, hogy korában a visszaélés is szokatlan méreteket öltött; és a misszió nagy művének sikere nem kis részben mult a missziósok függetlenségén:

„Azt hiszik — kiáltott föl egy izben —, én talán nem szeretem a rokonaimat? Ugyanolyan gyöngédséget és szeretetet érzek irányukban, mint bárki más az övéi irányában; s e természetes szeretet éppen eléggé ösztökél, hogy támogassam őket. De nekem a kegyelem ösztönzéseit kell követnem, nem a természetét, s a még náluk is elhagyottabb szegényekre kell gondolnom, mégpedig anélkül, hogy a barátság vagy rokonság kötelékei korlátoznának.”

1610-ben azonban, mint láttuk, korának igazi gyermekeként, még egyáltalán nem vallotta ezeket az elveket. Ekkor már Valois Margitnak, a híres, viharos multú „Margot királynénak“, IV. Henrik egyháziilag elválasztott első feleségének egyik udvari papja; nyilván az emelkedést, a jószerecsét várja. Aztán — hogyan és mikor, nem tudjuk — megindul lelkében az a folyamat, a kegyelemnek az a titkos munkája, amely az ambiciózus, fölfelé törekvő Depaul Vincét átalakítja, szentté formálja. Annyit mindenesetre sejtethünk, milyen lehetett ennek az átalakulásnak az aszkézise, a módszere. Egyszer a szelidség erényéről szólva azt mondta: nem az a nagy dolog, ha valaki szelid, mert szelidnek született, hanem az, ha valaki indulatos természete ellenére is szelid. Ezt a gondolatot, lelkiségének egyik sarkalatos tételét, sosem szünt meg hangoztatni a különféle vétkekkel és erényekkel kapcsolatban. Ne melyedjünk belé hibáink meddő boncolgatásába, hanem lássunk dologhoz és rossz tulajdonságainkat a velük ellentétes erények kifejlesztésével győzzük le. Visszaeséseink ne szegjék kedvünket; bármennyiszer valunk is kudarcot, kezdjük el újra és újra bizalommal a munkát.

„Elkövetett bűneinknek — mondta — meg kell aláznunk minket, de nem kell elvenniük bátorságunkat; s bárminő vétkebe essünk is, azért csöppet sem kell csökkennie a bizalomnak, melyet kívánsága szerint Istenbe vetünk; hanem

ujra el kell határozni magunkat arra, hogy e bűnből kiemelkedünk s óvakodni fogunk visszaesni belé, ama kegyelem segítségével, melyet Istentől kérnünk kell. Noha az orvos semmi hatását nem látja gyógyszerének, mégis fáradhatatlanul megismétli és tovább adagolja, amíg csak valami reményét látja az életnek."

Azért időztünk kissé huzamosabban ifjú éveinél, hogy némi fogalmat adjunk róla, milyen volt az a „vetus homo“, az a régi ember, akít le kellett győznie, miközben magára öltötte az újat. Bizonyára lépésről-lépésre hódította meg önmagát; szívós és tudatos munkával hajtotta végre a szublimálásnak azt a nagy művét, amelyben megváltoztatta természete képletének előjeleit s erényekké varázsolta hibáit, szembe-szögezve az ambícióval az alázatot, a földi javak vágyával a lemondást és szegénységet, a lobbanékonyással a szelidséget, az önzéssel az aldozatosságot és a felebarátaink iránt való tevékeny szeretetet, a világias becsvággyakkal a benső elmélyedést és az imádság szellemét. Semmi kétség nem lehet felőle, hogy hősiessen és keményen meg kellett küzdenie a maga új, szent, evangéliumi egyéniségének kifformálásáért. Talán még azt is gyaníthatjuk, hogy ez a küzdelem illuziótlan és nyers volt, módszerben szinte brutálisan egyszerű és kíméletlen; fejszével dolgozott és mindig a gyökérre vágott. Nem illettek hozzá a lelki élet bizonyos finomságai és bonyolultságai; a legrövidebb utat választotta és a legkézenfekvőbb megoldást. Ettől a gyakorlattól nem is tért el soha többé. Ezzel lett kora apostolává és a modern spiritualitás egyik alapvetőjévé.

Sajnos, e Margot királyné udvarában töltött, fejlődésében oly jelentős esztendők benső történetéről — mint említettük, — vajmi keveset tudunk. Azt azonban tudjuk, honnét tanulta konverziójának s későbbi lelkipásztori gyakorlatának módszerét, honnét tanításának legfőbb elveit és korában forradalmian újnak ható, nagy tömegeket megmozgató vallássossága vezéreszméit. Szent Vince ugyanis nem alkotott új doktrínát; annak, amit hirdetett, legfontosabb elemeit Szalézi Szent Ferentől s annak kevésbbé ismert, rendkívüli jelentőségű kortársától, Bérulle kardinálístól kapta. Az ő nagy érdeme az, hogy amit e kettős forrásból nyert, azt előbb egyéniségében egységgé élte, azután ebben a személyesen megpecsételt szintézisben úgy tárta a hívek elé, mint a modern életszentség mindenki számára egyaránt nyitva álló iskoláját.

Hogy mit kapott Szalézi Szent Ferentől? A vallásos életnek egy bizonyos új, mondhatnók humanista pszichológiáját és pedagógiáját, a szilárd és következetes szelidség szellemét, az askézis és a szentségi élet mély realizmusát, a drámák, a tragédiák, a szaggatottság és a rendkívüli fordulatok helyett a lélek organizmusának, nyugodt, szerves, harmonikus fejlődésének és okos, tapintatos fegyelmének hangsúlyozását, s ami talán a legjelentősebb: annak a „kicsiny“ útnak a fölismerését, amelyen az állapotbeli kötelességek becsületes teljesítésével s az Isten és felebarát iránti szeretet gyakorlásával az egyszerűek, közepesek, átlagosak is épp oly biztosan szentelhetik meg életüket s juthatnak üdvösségre, mint a kivételesek és választottak. Amit Bérulle-től kapott, ezzel az egyetlen szóval jelölhetjük: krisztocentrizmus. Allandóan Isten jelenlétében élni; s odaállítani életünk középpontjába Krisztust, krisztocentrikus életet élni, a szónak egy sajátos, „kopernikuszi“ és bérulle-i értelmében.

„Századunk kiváló szelleme — írta Bérulle, — azt állította, a világ középpontjában a nap áll, nem pedig a föld; hogy a nap mozdulatlan, a föld pedig, kerek formájának megfelelően a nap felé fordulva forog... Ez az új vélemény, melyet a csillagok tudományában kevésbé követnek, hasznos és igen követendő az üdvösség tudományában.”

Nem Isten van az emberért, hanem az ember Istenért s az ő dicsőségére; nem saját magunk üdvözítéséért kell elsősorban a jóra törekednünk, hanem Isten szeretetéből. Bremond abbé, Bérulle „fölfedezője” idézi róla munkatársának s első méltatójának találó jellemzését, annak a Bourgoing atyának a szavait, aki Bérulle halála után az általa alapított francia oratóriánus kongregáció rendfőnöke lett, és akit 1812-ben, amikor bevonult az Oratoire-ba, nyilván Bérulle közbejöttével Szent Vince váltott föl addigi munkatársát, a Párizs melletti Clichy plébániáján.

„Amit a mi igen tiszteletreméltó atyánk — írja — megújított az egyházban, amennyiben Isten erre módot adott neki, az a vallás szelleme, az Isten iránti hódolat és imádás legfőbb kultusza... Ezt a szellemet akarta erőteljesen megalapozni közöttünk, (tudniillik az oratóriánusok közt); ezzel volt tele, ez ragadta el, ez nyilatkozik meg minden írásában... Mert ezekben egyébről sem beszél, mint tiszteletről, imádról és az embernek az isteni fölség iránti múlhatatlan kötelességeiről.”

Ez a végtelenül hatalmas és fölségében végtelenül imáandó Isten második személyében leszállott az emberhez és fölemelte magához az embert; — a titokzatos isteni élet misztériumába mélyedő bérulle-i spiritualitás következő lépése és jellemzője a megtestesült Ige titkának, földi életének és állapotainak kivételes tisztelete.

„Isten neve, nagysága erénye, méltósága, fölsége, amennyiben a teremtménnyel közölhető, ebben az emberségben (azaz Krisztus „isteni” emberségében) székel és nyugszik — írja Bérulle —. Isten ezt magához kapcsolja, önmagában étellel hatja át és istenségével együttlétezővé teszi. Aminek következtében, ha ezt imádjuk, Istent imádjuk benne, s ha szól vagy jár, Isten az, aki szól és jár, és meg kell csókolnunk a lába nyomát és meg kell hallgatnunk a szavát, mert Isten nyoma és Isten szava az. S hasonlóképpen, ha ez az emberség cselekszik vagy szenved, Isten cselekszik vagy szenved benne, és teitei és szenvedései isteniek s mint ilyenek, végtelen érdeműek... Így a fölfoghatatlan Isten fölfoghatóvá teszi magát ebben az emberségben: a kimondhatatlan Isten meghallatja magát megtestesült Igéjének hangja által; s a láthatatlan Isten láthatóvá teszi magát a testben, melyet az örökkévalóság természetével egyesített; s a nagysága ragyogásában rettenetes Isten szelidségében és jóságosságában és emberségében érezteti meg magát... Ó csoda! ó nagyság!”

Bérulle-lel Szent Vince már első párizsi éveiben bensőséges kapcsolatba került; őt választotta lelki vezetőjének s Bérulle juttatta be őt 1613-ban a Gondi-csa!ádhöz, nevelőnek Gondi tábornok gyerekei mellé. Szalézi Szent Ferencet személyesen csak pár esztendővel később, 1619-ben, a genfi püspök második hosszabb párizsi tartózkodása alkalmával ismerte meg. Őszintén megértették és becsülték egymást; rokon törekvések vezették őket, rokon eszményeket vallottak. „Aki eddig írtak az ájtatosságról — mondja Szalézi Szent Ferenc az „Introduction a la vie dévote”, a „Philotea” bevezetésében, — többnyire a világtól elvonult

lelkek nevelését tekintették céljuknak, vagy legalábbis olyan ájtatosságra tanítottak, amely ilyen elvonultságra vezet. Az én szándékom azoknak az oktatása volt, akik a városokban és háztartásokban és az udvarban élnek, az evilági dolgok forgatagában." Gondolat, melyet más fogalmazásban ugyan, de számtalanszor elismételt Szent Vince is. Ami pedig egy ilyen alapon megszervezett közösségi élet formáját illeti: tudjuk, hogy Szent Vince az irgalmas nővérek rendjében páratlan gyakorlati érzékével és szervező készségével azt az ideált valósította meg, amelyet elsőnek Szalézi Szent Ferenc ismert föl a női szerzetek sajátosan modern életformájául.

„Az volt a szándékom — mondta ez utóbbi, midőn valaki alapítása, a vizitációs nővérek rendje felől érdeklődött nála —, hogy egyetlen házat szervezek Annecyban özvegyekből és leányokból, fogadalom és klauzura nélkül, melynek hivatása a szegény elhagyott és gyámoltalan betegek segítése és gyámoltatása, s az ájtatosság meg a testi és lelki irgalmasság egyéb művei. Most pedig zart és Szent Agoston szabályai szerint élő rend, fogadalommal és klauzurával, ami összeegyeztethetetlen az első tervvel, mely szerint néhány évig éltek, olyannyira, hogy a vizitációs név, mely rajtuk ragadt, nem illik többé rájuk.”

A Szent Ferenc által megsejtett új életforma gyakorlatba való átvitelét a gondviselés Szent Vincére bízta. A vizitációs nővérek rendje azonban a régi formák közé visszaszorítva is gyorsan terjedt s nagy szerepet vitt a tizenhetedik századi francia női társadalom vallási és erkölcsi nevelésében. Párizsi házukat Szent Ferenc kiváló lelki gyermeke, Chantal Szent Johanna alapította, s ő volt az, aki mesterének szellemét mintegy állandó aktualitással tovább képviselte Vince mellett, miután ezt 1622-ben, a genfi püspök kívánságára és utódjaként, a párizsi püspök a francia vizitációs kolostorok főnökévé nevezte ki.

* * *

Bérulle kissé nehézkes, írásaiban a szárnyalóan lendületes részletek fárasztó, sokszor lompos fejtegetésekkel váltakoznak; egyébként is sokkal elvontabb, semhogy a szó igazi értelmében népszerű lehetett volna. Szalézi Szent Ferenc már sokkal hozzáférhetőbb s hatása is sokkal nagyobb volt, de még mindig inkább csak egy bizonyos magasabb körben érvényesült. Szent Vince vitte ki a kettejük — természetesen saját egyéniségén s élményén átszűr — tanítását a nép közé: a városi polgársághoz és a falvak lakóihoz. Ő adta meg ennek az új spiritualitásnak a gyakorlati formáit, ő tette, hogy úgy mondjuk, valóságos tömegmozgalommá, ő vetette bele kovázként kora társadalmába. S a vallásosságnak éppen ez a formája volt az, amelyre a kornak szüksége volt s amelyet az emberek vártak. Azt a fordulatot, amelyet a középkorhoz képest a világ és ember szemléletében és értékelésében a reneszánsz és a humanizmus jelentett, a vallásosság számára elsőnek Szalézi Szent Ferenc értékesítette; Szent Vince pedig az ő nyomán mintegy gyakorlatilag is végrehajtotta ezt az „értékelést". Az ember innár a vallásos életben is több önállóságra és tevékenységre tartott igényt; nem félvönulni kívánt többé, hanem az életben benne állva

követni az evangélium parancsait s járni a megszentelődés útját. Szent Vince, noha elvileg az egyház hagyományos álláspontja szerint magasabbra értékelte a kontemplációt az akciónál, Mária áhitatát Márta szorgoskodásánál, gyakorlatilag nem ismerte el azt a vagy-vagyot szemlélődő és tevékeny életforma közt, melyet a középkor olykor eléggé kiélezett; az ő eszménye a szemlélődésből táplálkozó tevékeny élet, az Isten szeretetétől sugallt aktív felebaráti szeretet volt. Semmi sem állott távolabb tőle, mint az ekkortájt francia földre is beszüremkedő kvietizmus.

„Az igazi szeretet nem maradhat tétlen — mondja —, s nem zárkozhatik önmagába. A tűznek az a tulajdonsága, hogy világít és melegít; a szeretetnek is az a tulajdonsága, hogy közli magát. Javaink s életünk árán kell szeretnünk Istent és szolgálunk felebarátainkat... „Az még nem minden, ha szívünk és szavunk szeretettel teljes; a szeretetnek át kell mennie tetteinkbe, ha kell egészen életünk föláldozásáig, mint ahogyan Jézus Krisztus is föláldozta életét; mert így válik tökéletessé és termékennyé: szeretetet vált ki a szívekben, melyek iránt megnyilatkozik.” — „Nagy a különbség az apostoli élet és a karthauzi magány közt — írta Antoine Dufour saintes-i missziós papnak, aki azzal a gondolattal foglalkozott, hogy karthauzinak megy —; az utóbbi nagyon szent, de nem felel meg azoknak, kiket Isten a másik életmódra hívott, mely önmagábanvéve kiválóbb, egyébként Keresztelő Szent János és Jézus nem részesítették volna előnyben amazal szemben, mint ahogyan tették, elhagyva a pusztaságot, hogy a népnek prédikáljanak. Az apostoli élet nem zárja ki a szemlélődést, hanem magában foglalja és fölhasználja, hogy jobban megismerje az örök igazságokat, melyeket hirdetni kell; emellett hasznosabb felebarátainknak, akiket úgy kell szeretnünk, mint önmagunkat”...

Akkoriban ezek a gondolatok eléggé merészen hatottak. A kálvinizmus, mely az egyén megigazulását oly erősen hangsúlyozta, majd a janzenizmus, mely a kálvini szellem jegyeit viselte magán, s az a valóság föllendülés, mely a század elején a befelé fordulás, lelki elmélyedés és misztikus elmerülés felé törekedett; mindez sokkal több gondot fordított az egyes személyre, mint a közösségre, az egyes ember Istennel való kapcsolatára, mint a felebarát üdvösségére. Szent Vince éppen az ellenkező álláspontot képviselte, mindenki számára érthetően, hogy úgy mondjuk népszerűen fogalmazva meg a berullianizmus egyik alapelvét: hogy tudniillik nem Isten van értünk, de mi Istenért s vallásosságunkból ki kell küszöbölnünk azt az antropocentrizmust, mely önnön üdvösségünket elébe helyezi az Isten dicsőségének. Ki kell küszöbölnünk — tette hozzá — azt az egocentrizmust is, amely a saját üdvösségünk szorgalmazása közepett hajlandó megfeledkezni a felebarát üdvösségéről és lelki-teszt támogatásáról.

„Nem arra küldettünk egyedül, hogy Istent szeressük, hanem arra is, hogy megszeretessük Őt. Nem elég Istent szeretni, ha felebarátunk nem szereti Istent” — mondta —. Egy papjának pedig, aki kapucinus akart lenni, ezt írta: „Azt állítani, hogy felebarátját szolgálva nem hajtja végre saját üdvözítését: ez az, amit nem szabad hinn; hanem az ellenkezőjét kell remélni, minthogy ez a rendelkezésünkre álló legjobb út ahhoz, hogy elérjünk célunkhoz, Istenhez, s hogy másokat is Hozzá vonjunk, követve azokat a módokat, melyeket Krisztus Urunk és apostolai alkalmaztak.”

Ezt is ő mondta egy alkalommal: „Jó dolog egyéb jót nem is tenni, mint a szeretetet gyakorolni, mert ez annyi, mint együttesen gyakorolni valamennyi erényt”. Ez a tevékeny szeretet a méltán róla nevezett „szentvincés lelkiség” egyik alapvonása. Hogy ez a tanítás, és vele együtt az előtte járó Szalézi Szent Ferencé, milyen korszerű és föl-szabadító volt, ma már szinte fel sem tudjuk mérni. Az emberek még mindenütt ott látták a vallásháborúk nyomán a romokat, a levegőben még szinte érzett a vérszag, még ott remegett benne a hitviták idegessége és nem egyszer annak az otrombaságnak az emléke, amivé a kontroverziák mindkét részről fajultak. Vaskos és zord erudíciójukkal, a hívek többsége számára érthetetlen fejtegetéseikkel és invektíváikkal Szent Ferenc is, Szent Vince is a szeretet és a jó példa által való meggyőzést javallotta és gyakorolta.

„Ha az ember vitázik valakivel — mondta —, a támadás, melyet ellene intézünk, nyilván ráeszmél:eti őt arra, hogy le akarják győzni; ezért inkább készül föl az ellentállásra, mint az igazság befogadására; s így a vita által, ahelyett, hogy némi rést nyitnánk szellemén, inkább berekesz:jük szíve kapu-ját; míg viszont a szelidség és nyájasság megnyitják azt. Jó példa erre a boldog Szalézi Ferenc, aki noha igen jártas volt a kontroverziákban, inkább térítette meg az eretnekeket szelidségével, mint elméletével.”

Papjait számtalanszor óvta attól, hogy a szószékről kihívásokat intézzenek a protestáns lelkészek, majd később a janzenisták ellen, s hogy az evangélium magyarázása és a hit tanítása helyett meddő vitatkozásokba bocsájtkozzanak:

„Krisztus is szeretettel ment elébe mindazoknak, akikől azt kívánta, hogy higgyenek benne. Tegyük, amit akarunk, sosem fognak hinni nekünk, ha nem tanúsítunk szeretetet s részvétet azok iránt, akikről azt várjuk, hogy higgyenek nekünk... Ha szeretettel járunk el, Isten megáldja munkánkat; ha nem, úgy nem érünk el egyebet, mint lármát és szóbeszédet.”

E türelem, szelidség, alázat; a misszió a falvak szegény népének érdekében s a lelkigyakorlatok a papság nevelésére: ami alapításának, a missziós atyák kongregációjának (vagy mint párizsi székházukról nevezik őket: a lazaristáknak) fő hivatása; az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek gyakorlása, amire az irgalmas nővéreket és a Caritas konfraternitásait alapította; valamennyi műve és minden tette egyetlen központi élményből fakad: a Krisztus élményéből. Utánozzuk, másoljuk le magunkban az Istenembert, életünk különböző állapotaiiban vessük szemünket az ő földi életének hasonló állapotaira s igazodjunk azokhoz, járjunk el és viselkedjünk úgy, ahogyan hasonló körülmények között ő járt és viselkedett; éljük Krisztust és éljünk Krisztust élve az Isten jelenlétében. Ez a szentség titka. „Ő mily kevés kelt hozzá, hogy szentek legyünk! — kiáltotta. — A legfőbb, szinte egyetlen módja: hozzá-szokni, hogy mindenben Isten akaratát teljesítsük.” Egész tanításának egyik nagy eszméje ez; hogy a szentség nem kivételes, hanem „rendes”, „természetes” állapota az embernek. Nincs szükség hozzá nagy és rendkívüli dolgokra, tündöklő gondolatokra az imádságban, elragadtatásokra az elmélkedésben; tegyük meg mindent, ami gyenge erőnkől

tellik, de többre ne ahítozzunk: bízzuk a többit a gondviselésre. Idegenkedett mindattól, sőt bizonyos gyanakvással is tekintett mindarra, ami a közös úttól eltér; mindig fölemelte tiltakozó szavát, valahányszor a missziós kongregáció egyik-másik tagjánál ilyesféle törekvésekkel találkozott. A tökéletesedés útja egyszerűnek tetsző út; a kicsinyekben kell híveknek lennünk: az imádságban, lelkiismeretvizsgálatban, lelki olvasmányban s az irgalmasság, önmegtágadás, alázat és egyszerűség napról-napra való gyakorlásában; „az én szememben — mondta — egészen a pontos reggeli fölkelésig minden nagy ügynek számít”. Sosem szünt meg hangoztatni az állapotbeli tökéletesség követelményét s azt, hogy elégedjünk meg állapotunkkal s ne törekedjünk hivatásunknál magasabbra. „A test nem minden tagja feje a testnek és nem minden agyaltartozik a legfelső hierarchiába; az alacsonyabb rangúak nem akarnak magasabb rangúak lenni... s a boldogok, kiknek kevesebb dicsőség jutott, nem irigylők azokat, akiké nagyobb. Ugyanígy kell beérnünk nekünk is azzal az állapottal, melyben Isten rendelkezése folytán vagyunk s melyben Isten megáld minket.” Mert „Isten nem mindenkit hív a legtökéletesebb dologra”, de ugyanakkor nincs olyan egyszerű állapot, melyben ne lehetnének Krisztus utánczóik s melyben ne törekedhetnének arra, hogy megvalósítsuk a „vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus” elvét. Mert „a szeretet tökéletessége nem az elragadtatásokban áll, hanem abban, hogy jól teljesítsük Isten akaratát”. Ehhez, vagyis a szentséghez pedig nem kell nagy elme, nem kell páratlan szellemi tehetség; ez az út egyaránt nyitva áll a természettől gazdagon megáldott tehetségek és az egyszerű lelkek előtt. Ez az út, modern, terézianus kifejezéssel élve, „a lelki gyermekség útja”.

Es Szent Vince rendkívüli nagysága legalább annyira áll ebben a tanításban, mint a szeretetnek azokban a nagyszerű műveiben, amelyekben e doktrínának mintegy látható, gyakorlati formát adott. A modern spiritualitás egyik megalapozója; öröksége, vallásos életünk vérkeringésébe fölszívódva, máig életető erőnk és javunk. Az ambíciózus ifjú papból, akinek első levelei mutatják, a modern történelemnek nemcsak legnagyobb szociális apostola lett, hanem egyik legnagyobb tanítója is.¹

¹ Tájékoztatásul közöljük itt Szent Vince életének további legfontosabb adatait, 1613—1625: a Goudi-családnál; 1617: fél évig Chatillon-les-Dombes plébánosa, itt alapítja az első Caritas-konfraternitást, 1625: a missziós papok kongregációjának alapítója, 1634 körül, Marillac Szent Luja révén, az irgalmas nővérek apácarendjének kezdetei; az intézményt 1646-ban hagyja jóvá a párizsi érsek. 1649—1652: nagyszabású szociális művek a polgárháború okozta nyomor enyhítésére. 1660 szeptember 27-én halt meg. — Szent Vince leveleit, konferenciáit s egyéb iratait Pierre Coste missziós atya adta ki tizennégy kötetben; ugyanő írta meg a szent legjobb életrajzát. Az újabb életrajzok (Redier, Lavedan, stb.) sorából kiemelkedik André Ménabréa szép munkája. Bérulle-ről és Szalézi Szent Ferencről Strowski és mások könyvei mellett alapvető Brémond abbé nagy műve, „Histoire littéraire du sentiment religieux en France” (főként az első és harmadik kötet).